

יחידת הוראה לכיתות ב' "ארץ הבובות"

נכתב בשיתוף : מיכל מלול, שירה ביבר ששו, רחלי מור שרויט, יעל שגיא מטקלף

תוכן עניינים:

1. מבוא- עמ' 3-4
2. מערך שיעור ראשון- עמ' 5-6
3. מערך שיעור שני- עמ' 7-8
4. מערך שיעור שלישי- עמ' 9-10
5. מערך שיעור רביעי- עמ' 11-12
6. תוספת לעבודה – התאמה לילדים עם הפרעות תקשורת- עמ' 113-14
6. סיכום- עמ' 15
7. ביבילוגרפיה ונספחים – עמ' 16-17

קריאה מהנה!

מבוא

בעבודה זו נציג מערך של ארבע שיעורים שנוצרו לאחר דיון קבוצתי משותף. במפגש חיפשנו אחר נושא שיאפשר לכל תחום דעת לבוא לידי ביטוי מקסימלי. כמו כן חיפשנו נושא שיהיה מזמין ונגיש לכל מגוון הילדים בקבוצה אתה בחרנו לעבוד. העבודה כוללת הסבר על בחירת הנושא והסיבות שהובילו אותנו בחשיבה. כמו כן מפורטים בעבודה אפיוני הקבוצה, מערכי השיעור וסיכום אישי.

ראציונל:

בחרנו לכתוב מערכי שיעור שיגעו בנושא אחד באמצעות שלושה תחומי אומנות, סיפור, תנועה/מחול ותיאטרון. בדרך זו הילדים יכולים לחוות את הנושא דרך התנסויות מגוונות מתוך מחשבה שכך נצליח לגעת בעולמם של מגוון רב ביותר של ילדים. כמו כן יש ערך לאפקט המצטבר של עיסוק בנושא אחד בלמידה רב תחומית כאשר כל תחום דעת פותח נקודת מבט קוגניטיבית ורגשית שונה וביחד מתהווה חוויה כוללת עמוקה יותר.

אוכלוסייה:

כיתה ב' הטרוגנית, קבוצה של חצי כיתה – 15 ילדים. בכיתה זו משולבים כמה ילדים המאובחנים בקשיים בתחום הקשב והריכוז. חלקם מטופלים תרופתית וחלקם לא.

הפרעת קשב וריכוז ADHD קיימת לפחות ב-5% מילדי בית ספר בגילאים 6-12 שנים, ושכיחותה אצל בנים גבוהה פי 2-3 מאצל בנות. חלק ניכר מהילדים ממשיך לסבול מההפרעה גם בגיל ההתבגרות ובבגרותם. לאבחון מוקדם ולטיפול נודעת חשיבות רבה בשל הנזקים האפשריים בהישגים הלימודיים ובתחום החברתי והפסיכו-התפתחותי ונזקים פוטנציאליים לחברה. אצל חלק גדול מהילדים הסימפטומים מופיעים כבר בגיל הגן (אור-נוי, אצל: צ'סנר ושות', 2009)

במהלך השיעור ניתן לראות קושי בריכוז לאורך זמן, הרבה מאוד חוסר שקט פיזי שגורר לעיתים עימותים עקב חדירה למרחב אישי, בנוסף לכך ישנה ילדה שהפרעת הקשב שלה מתבטאת בניתוק ופעמים רבות היא אינה עוקבת אחר הוראות ומתקשה לגלות יוזמה. הקבוצה מאופיינת ברב גוניות, גם מבחינת הקצב ותווך הריכוז וגם מבחינת היכולת הקוגניטיבית והאינטליגנציה הגופנית.

המרכיב המרכזי ביחסים עם ילדים בפרט ועם ילדים בעלי הפרעות קשב וריכוז בפרט, הוא מרכיב התקשורת. התקשורת מהווה אמצעי חשוב ביותר לביסוס קשר אותנטי וזורם המזמן אמצעים לפתרון בעיות ולהבעה של אכפתיות וקרבה שהוא תנאי הכרחי ובסיסי לשיתוף פעולה.

הדגש כיום בשדה החינוכי מותאם להפרעות בתפקוד הלימודי, שמקורן בקשיים הנוירולוגיים ובקשיים התפיסתיים-קוגניטיביים והשפתיים; אולם ההיבטים הרגשיים מועברים רובם ככולם לטיפול הנפרד של אנשי בריאות הנפש, לרוב מחוץ לשדה החינוכי, ואך מיעוטם כפרופסיה תומכת מתוך השדה הטיפולי. מציאות

זו יוצרת עיוותים בהבנת התסמונת וקושי לטפל בה בראייה אינטגרטיבית רב- תחומית, כפי שהיא מתקיימת בתוכות ובעולמו של כל ילד(פלוטניק, אצל צ'סנר ושות' 2009)

רציונאל כללי:

יחידת הלימוד שבנינו מבוססת על הרצון לאפשר לכל הילדים בכיתה המשולבת להיחשף לחומר שהם יכולים להתמודד אותו כשווים אל מול הקבוצה כולה. היחידה משתמשת באמצעים מגוונים כמו מוסיקה, תנועה, סיפור, הצגה וסרט ועל ידי כך מאפשרת לכל תלמיד להתחבר דרך סוג האמנות שמדבר אליו. כמו כן השיעורים בנויים מיחידות זמן קצרות וריבוי התנסויות דבר המאפשר לילדים לגייס את הקשב שלהם כל פעם מחדש. בתוך כל שיעור משולב חלק שעוסק בקשר ותקשורת דבר המאפשר לילדים עם בעיות הקשב מרחב בטוח להתנסות בקשרים ולחוות חוויה של הצלחה בתחום המורכב הזה. שפת האומנות מאפשרת גם למי שיש לו קושי בקשר מילולי להתנסות בתקשורת לא מילולית על ידי קריאת האחר על סמך שפת גוף והבעות פנים.

הנושא ומדוע בחרנו לעבוד עליו –

בחרנו לעבוד על נושא **הבובה**, נושא זה נובע מעולם הילדים ויש לו יכולת להגיע אליהם בקלות יחסית. כמו כן טמונים בנושא זה תתי נושאים רבים שנוגעים גם בגוף גם בנפש וכמובן ביצירתיות. העיסוק בנושא הבובה מאפשר נגישות לעבודה תנועתית בדימוי של חומרים שונים כמו בובת חוטים, בובת סמרטוטים, רובוט ובובת גומי. על נושא הבובה נכתבו אגדות ושירי ילדים רבים, דרך המפגש עם יצירה שכזו ניתן לגעת בתכנים של החפצה, פאסיביות ואקטיביות, הזדהות, השלכה ועוד. העבודה על נושא זה גם מאפשרת עבודה בשיתוף פעולה שדורש קשב רב לאחר, התאמה של קצב, תנועה וקשר עין, והתנסות בהובלה מוביל מובל פאסיבי ואקטיבי. כפי שכותבות מרית בן ישראל ורוני מוסנזון:

”...לבובות יש מעמד מיוחד בעולם החפצים. מבחינת החומר הן שייכות לעולם הדומם אבל בצורתן הן דומות לאדם, לפיכך יש להן יכולת מיוחדת להקסים את הרוחות ולבלבל אותן...” (מרית בן ישראל, רוני מוסנזון, 2009)

שיעור ראשון- מיכל מלול

תחום דעת: טיפולי, ביבליותרפיה

נושא הפגישה: יציאה למסע בארץ הבובות

ראציונל:

השיר מדמה את המקום הבטוח והמוגן ביותר שלו- המיטה שלו, בחדר שלו. שם בין חלום למציאות ברגעים שלפני השינה, הדוברת מנהלת שיחה עם דמות מוכרת באופן חלקי. מהפינה הסימבולית הזו ובמקום השמור של הפגישה יש למשתתפים הזמנות לצאת למסע דמיוני לנוע מהאישי לקבוצתי, להביא את עצמם בצורה מטאפורית, דרך ויחד עם הבובות ולפגוש את חבריהם בצורה דומה.

מטרות:

*יצירת קשר של אמון ובטחון בין חברי הקבוצה

*רכישת מיומנויות של שיתוף פעולה ועבודה בקבוצה

*הגדלת המודעות העצמית

*הגדלת היכולת לביטוי רגשי ומתן דרור לדמיון.

זמן:

שיעור כפול (45דק*2)

אמצעים וחומרים:

עותק אחד של השיר "הדוד של בבתי" למרייס ילן שטקליס (לשימוש המנחה)

כרטיסיות ובהן דמויות מהשיר: בובה זהבה, בובה, דוד, דוד של בובה, גמד הלילה, גחלילית, צרצר, דוב.

*שניים או שלושה עותקים מכל דמות

כרטיסיות ריקות וכלי כתיבה

33 גליונות נייר גדולים (בריסטולים) לבנים

צבעי פנדה, טושים עבים ודקים

מהלך הפגישה :

(1) שאלת פתיחה :

"ספרו על בובה שיש לכם או שהייתה כם והיא יקרה לליבכם"

(2) הקראת השיר

(3) פיזור הכרטיסיות ובהם דמויות מהסיפור וגם כרטיסיות ריקות. הבקשה היא לבחור דמות במידה ולא מצאת כזאת אתה יכול להמציא אחת ולהוסיף אותה בכרטיסיה ריקה.

(4) מתחלקים לחמישיות, לכל תת קבוצה מצטרפת אחת מאנשי הצוות (תרפיסטית, מחנכת, סייעת) כל אחד מספר לחבריו מה הדמות שבחר ולמה בחר אותה. אפשר להרחיב ולהתעניין יותר בדמות- מה אתה הכי אוהב לעשות איתה, מאיפה קיבלת אותה וכו.

(5) על בריסטול גדול ובאמצעות צבעים יוצרים את ארץ הבובות, הבקשה היא לצייר את הארץ שממנה הגיעו הבובות שלהם אך זו יכולה להיות גם הארץ שממנה הגיע הדוד של בובתי או כל ארץ של בובות שהם מתארים בעיני רוחם.

(6) בסיום העבודה נותנים שם לארץ שנוצרה.

(7) שלב השיתוף : כל תת קבוצה מציגה את היצירה שלה ואת שמה ומספרת על התהליך.

אתגרים אפשריים :

*החלקים הפותחים והסוגרים של הקבוצה (1,7) עלולים להיות ארוכים, דורש הקשבה לכל משתתפי הקבוצה. לכן, כדאי להנחות את המשתתפים למשפט אחד שתפקידו להכניס את המשתתפים לחיבור ולתחושה לבובה שלו.

* קושי נוסף, יכול לבוא לידי ביטוי הוא בתוך האנטרקאציות החברתיות שלוקחים חלק בקבוצה : אימפולסיביות, איבוד ריכוז, תנועות רבה, נטייה להשתלטות וכו' חשוב להניח את הדעת בבחירת חברי הקבוצה ולהנחות את הצוות החינוכי בלהיות אקטיביים, לעזור, לתווך ולעזור כשמתעורר קושי מתוך הקשבה אמפתית.

שיעור שני

מערך שיעור בתנועה- שירה ביבר ששו

בובה בתנועה

משך השיעור: 45 דקות

תיאור כללי: השיעור יעסוק באפשרויות תנועתיות שונות וטווחי תנועה שונים בגופנו. ויבוצע ע"י דימויים של סוגים שונים של בובות. כול בובה בעלת עולם דימויים, טווחי וסוגי תנועה שונים. בסוף השיעור כל תלמיד יבחר את הבובה שלו וילמד תלמיד אחר את הדרך התנועתית הנבחרת לו.

מטרות:

- הכרה וביצוע של איכויות תנועתיות שונות
- פיתוח עולם הדמיון והיצירה
- הבעה אישית של כל תלמיד
- התנסות בעבודה בזוגות תוך שיתוף פעולה
- חיזוק המקום של אינדיבידואל בקבוצה
- עבודה על קאורדינאציה, שיווי משקל, מוטוריקה עדינה וגסה

מהלך השיעור:

פתיחה והסבר- 5 דק'

אפתח את השיעור בשאלה לתלמידים על בובות שונות שהם מכירים ודרכי התנועתיות שלהם

התנסות בתנועה- 23 דקות

אציג לילדים בובות שונות ואנחה אותם איך מתנועתת כל בובה. המוזיקה המלווה תהווה עזרה והנחיה לתנועה.

בובת דיסקו- תנועות משנות ה80, ריקוד חופשי, מאפשר פורקן וחופשיות תנועתית

בובת רובוט- נשברת, תנועות חדות אך שבורות וכפופות, בין המפרקים יתקיים כפיפה וישור לסירוגין

בובות חייל- תנועות חדות, ישרות, פניות חדות בגוף ובחלל

בובת מכשפה-תנועות קרובות לרצפה, גב רכון, שילוב של תנועות קצרות ומהירות ותנועות ארוכות

ואיטיות, מימיקה (הבעות פנים של "מכשפה") תוך כדי תנועה.

בובת סמרטוט- תנועות ארוכות, רכות, נשפכות לרצפה, אין החזקה בגוף, נפילות ועליות רכות אל הרצפה

ומהרצפה.

בובת חוטים- למידה על תנועה באיבר מוביל, התלמיד ימשוך את החוטים של עצמו כאשר ישנו איבר המוביל

את התנועה

בובת ליצן- קפיצות שונות, תנועות היתוליות, ביצוע תנועות הפוך מהרגיל (הליכה אחורה –במקום קדימה,

צעדים מוזרים ומצחיקים, אפשרות להשתעשע).

פעילות זו מלמדת דרכי התקדמות ותנועה במרחב. בנוסף כול בובה מייצגת עולם דימויים שונה ומפתחת את עולם הדמיון והיצירה. כמו כן כול בובה מאפשרת דרך ביטוי שונה וייחודית לתלמיד.

חנות צעצועים- 5 דק'

הכיתה הינה חנות צעצועים, כול הצעצועים נכנסים לקופסא. ברגע שהמוכרת (המורה) נועלת את החנות הבובות רוקדות במסיבת פיג'מות. המוכרת חוזרת לבדוק למה יש רעש וכשהיא נכנסת לחנות, הבובות בקופסא (התלמידים חוזרים לפוזיציית ההתחלה שלהם). וכך מספר חזרות

התלמידים בוחרים את הבובה אתה נהנו להתנועע. כול פעם שהמוכרת עוזבת את החנות הם בוחרים בבובה אחרת.

משחק המראה (עבודה בזוגות)- 7 דק'

הכיתה מתחלקת לזוגות. עומדים אחד מול השני. תלמיד ראשון נע כמו הבובה שבחר והחבר שמולו מעתיק ומנסה לדייק בחיקוי, ז"א אחד מוביל והשני מובל. לאחר מכן מתחלפים בתפקידים. בסיום כול ילד ימצא תלמיד חדש למשחק נוסף

המשחק מאפשר לתלמיד להתנסות בתפקיד המוביל, האחראי- ז"א הוא זה שקובע את התנועות.

ובתפקיד המובל- לדעת לתת לחבר מקום להוביל, לדעת לקבל את המקום של האחר.

בנוסף דורש מהתלמיד להיות קשוב לחברו ולנסות לדייק בתנועתיו ודורש שיתוף פעולה.

שיעור שלישי

מערך שיעור בתנועה – רחלי מור שרויט

פטרושקה

אני כבובה מופעלת , אני כמפעיל בובה.

משך השיעור : 1: 30 (שיעור כפול)

תיאור כללי : השיעור יעסוק באלמנט הפאסיביות של הבובה והתלות שלה במפעיל. וכן במצב של המפעיל ששולט בתנועת הבובה. בשיעור יחשפו התלמידים ליצירה הממחישה את הנושא במחול. לאחר מכן יתנסו בעבודה תנועתית בהשראת הקטע בו צפו, עבודה זו תוביל, לקראת סוף השיעור, ליצירת ריקוד קטנטן בשיתוף פעולה.

מטרות :

- חשיפה ליצירה קלאסית לשם הכרות, השראה והזדהות.
- הבעה אישית מתוך התנסות באיכויות תנועה שיוצרות דמות.
- התנסות בהקשבה תנועתית לאחר, תוך כדי שיתוף פעולה.
- עבודה על מוטוריקה עדינה וגסה .
- לאפשר חווית הצלחה על ידי יצירה משותפת .
- חווית הצלחה וחיוזק בהצגת היצירה מול קבוצת ההשתייכות

מהלך השיעור :

צפייה – 10 דק'

בתחילת השיעור (לאחר הסבר קצרצר) יצפו התלמידים בקטע מתוך היצירה פטרושקה (מאת סטרוונסקי ופוקין) בביצוע יותר עכשווי . <https://www.youtube.com/watch?v=AjkmX21VYeU> . תוך כדי הצפייה

תפנה המורה את תשומת ליבם של התלמידים להבדלים בין הדמויות לאהבתם של הליצן והאפריקאי אל הבלרינה, הקנאה שביניהם ובעיקר לאמצעי התנועה דרכם מביעה כל דמות את ייחודה ואת רגשותיה.

חימום תנועתי – משחק הרכבות 10 דק'

התלמידים יחולקו לקבוצות כל קבוצה תסתדר בטור אחרי המוביל, כאשר תשמע מוסיקה יוביל המוביל את הקבוצה לפי תנועתה של אחת הדמויות מפטרושקה, כאשר שאר חברי הקבוצה מחקים אותו. בעצירת המוסיקה יקפאו חברי הקבוצה לפסל המנסה לחקות בדיוקנות את תנועתו של המוביל. לאחר מכן יתחלף המוביל והמשחק ימשיך. בהנחיות יושם דגש על אופן הפעולה של בובת החוטים ועל האפיונים התנועתיים של כל דמות.

יצירת דמות - 15 דק'

התלמידים יפוזרו במרחב כל אחד מהם יתבקש לבחור דמות מבין השלוש ולנוע בדרכה. מדי פעם המוסיקה תיעצר והתלמידים יקפאו לפסל המורה תעבור ביניהם ותגיב לפסלים במשחק דרמטי שיעודד את הילדים להקצין ולהעמיק את התנועה וההבעה. בשינויי המוסיקה תבקש המורה מהתלמידים למהר או להאט את תנועתם מבלי לאבד את האפיון שיצרו ותזכיר להם את רקדני הבלט ששמרו כל הזמן על האפיון. קטע זה יסתיים בפסל המורה תצהיר שעכשיו היא מאפשרת לבובה לנוח ולכן היא משחררת את חוטי הבובה (ידיים, ראש וכו') עד שהתלמידים ימצאו עצמם ישובים. על ידי כך ייווצר קישור לחלק הבא של העבודה בזוגות.

הפעלה בזוגות – 15 דק'

המורה תחלק את התלמידים לזוגות, בתרגיל זה יתנסו התלמידים בהפעלת בובות חוטים מבלי מגע, אחד התלמידים בתפקיד הבובה יושב על הרצפה השני עומד לידו ומתחיל כביכול להפעילו על ידי תנועת יד שמסמלת חוטים סמויים, על המפעיל לדייק בתנועותיו כך שהמופעל ידע בדיוק איזה איבר עליו להפעיל, ועל המופעל להיות קשוב מאוד למפעיל בכדי לנוע. כל מופעל ינוע לפי הדמות שבחר. תרגיל זה משלב בתוכו הקשבה לרבדים רבים ולמרות מורכבותו הוא טומן בחובו קסם שרק הקשבה עמוקה יכולה ליצור. הזוגות יתחלפו בתפקידים בכל פעם שהמוסיקה תעצור.

יצירה בזוגות – 20 דק'

כל זוג יתבקש לחבר 8-16 ספירות של ריקוד קטן, בהשראת הדמויות מפטרושקה והתרגיל של בובה ומפעיל.

הצגת עבודות – 20 דק'

כל זוג יציג עבודתו בפני הקבוצה, בכל הצגה יתבקש אחד מהצופים לנחש על איזה דמויות מפטרושקה עבדו המציגים. לפני הצפייה יוזכרו כללי צפייה (כמו כבוד לזה שעל הבמה, ללא הערות תוך כדי צפייה וכו') כך שהילדים יחושו את חשיבות המעמד וכל זוג יזכה לרגע שלו.

קשיים צפויים

- מעט חוסר שקט בצפייה – עקב חוסר הכרות עם הסגנון הקלאסי.
- קושי בהקשבה, דיוק והענקת יחס מכבד בתרגיל המפעיל והבובה.

- קושי בשיתוף פעולה בזוג בזמן היצירה בזוגות.
- קושי בחלוקה לזוגות (חברתי) – החלוקה תעשה על ידי המורה וזאת תשים לב ליצירת זוגות המאפשרים עבודה – ובעיקר לתלמידים שיש להם קושי חברתי תדאג לבני זוג מקבלים.

חשוב לומר שהקשיים הצפויים הם בעצם גם האתגרים החשובים בשיעור ולכן יש להיות קשובים ותומכים בזמן העבודה אך לא לוותר על חלקיה החשובים שהתמודדות עימם היא לימוד החשוב בשיעור.

שיעור רביעי

מערך שיעור בדרמה – יעל שגיא מטקלף

הבובה מגשימה חלום

תיאור כללי - שיעור הדרמה, שהוא אחרון ברצף השיעורים בנושא הבובה, יכיל בתוכו אלמנטים מהתהליך כולו ויהווה מעין "סיכום חי" של התהליך. מטרת החזרה היא להטמיע ולחבר את כלל החוויות לחוויה לימודית משמעותית אחת. השיעור יאפשר לתלמידים ליצור סיפור מתוך המפגשים הקודמים ובהמשך אף להחיות אותו בהצגה. נקודת המוצא לשיעור היא תהליך של בניית דמות שהוא תהליך המאפשר הזדהות. נקודות המגע שנוצרות בין הדמות לתלמיד שיצר אותה ומגלם אותה הן המקום היצירתי אליו מכוון השיעור. מטרות:

- לאפשר לתלמיד ליצור מתוך חיבור והזדהות.
- להתנסות בתהליך של בניית דמות, אפיון דמות וכניסה לעולמה של דמות.
- התנסות בעבודה תהליכית שדורשת תהליכים של שימור, חזרה ושיפור.
- התנסות בעבודה קולית.
- התנסות בתהליך עבודה קבוצתי הדורש הקשבה ושיתוף פעולה.
- העמקת ההכרות בין חברי הקבוצה בהצגת הדמות האישית מול הקבוצה.
- ייצור חווית הצלחה בהצגת התוצר.

מהלך השיעור

מבוא – 5 דק'

המנחה תזכיר בקיצור רב את שלושת השיעורים הקודמים, אפשר גם לשאול את התלמידים מה הם זוכרים אך רצוי להימנע מהארכה של חלק זה. הדגש יהיה על תזכורת **סיפורית** של שלושת הדמויות מפטרושקה ומשולש הקנאה בו הן לכודות.

חימום – 15 דק'

משחק הפסלים – בדמויות שהוזכרו בשיעורים הקודמים, מושמעת מוסיקה הילדים נעים בחדר (כל פעם בתנועה אחרת – דילוגים, ריצה קלה, קפיצה על רגל אחת וכו....). כאשר המוסיקה נעצרת עליהם לקפוא לפי הדמות שהמורה אומרת... (שלושת הדמויות מפטרושקה), בהמשך הילדים בוחרים איזו דמות יהיו והמנחה עוברת ביניהן כאשר הן קפואות ומנסה לנחש מי הדמות שגילמו. משחק הפסלים ימשך אלא שכל דמות תצטרך מרגע זה לבצע את כל התנועות באפיון התנועות המתאים לדמות שבחרה. (יש לשער שחלקם יבחרו בדמות שבחרו בשיעור המחול הקודם אולם יש לאפשר גם למי שרוצה לשנות, ההתלבטות ובחירה הם תהליך לא פשוט אבל הן חלק חשוב מאוד במסע היצירה).

אפיון הדמות- 25 דק'

המנחה יספר שבובות החוטים במופע של הקוסם מפטרושקה התאמנו שוב ושוב על אותן התנועות עד שלכל אחת הייתה את סידרת התנועות הקצרה שאפיינה אותה ושעליה ידעה לחזור. – כאשר תושמע מוסיקה כל דמות תיצור לעצמה משפט תנועותי חוזר שמאפיין אותה, לאחר כמה דק' של אימון המורה תעצור את המוסיקה ותבקש מהילדים לחזור שוב ושוב על התנועה בקצבים שונים. לאחר מכן תוסיף המורה עוד אלמנט לסיפור לכל בובה נתן הקוסם גם משפט אחד אותו תוכל לומר... ושוב תושמע מוסיקה וכל תלמיד ינסה להוסיף למשפט התנועותי גם משפט דיבורי. המורה תדגים קולות בובתיים שונים ותבקש מהילדים לשים לב לקול שבחרו. לאחר מספר דק אימון המורה תמשיך ותספר שהקוסם רצה להתחיל את הצגתו ולכן כל הבובות קפאו כפסל.

הצגת הדמות (סיכום ביניים של העבודה עד לנקודה זו) – 10 דק'

המורה/הקוסם תעבור בין פסלי הבובות ורק כאשר תלחץ על כפתור סודי בכל בובה תתעורר זו לחיים ותציג את משפטי התנועה והדיבור שלה. על המורה לנדוד במהירות בים הבובות ולתת לחלק זה ממד משחקי דרמטי – באופן כזה תיווצר הצגה קטנה והילדים שמחכים לתורם יתעניינו בנעשה.

החלום של הדמות (כניסה לעולמה הפנימי של הבובה) - 10 דק'

המורה תמשיך את הסיפור והתלמידים יפעלו על פי המסופר: הלילה ירד והקוסם השכיב את בובותיו לישון... וכו' התלמידים ישכבו על הרצפה, המורה תמשיך ותספר כיצד כל בובה חלמה בלילה על הדוד הטוב מארץ הבובות (הדמות של הדוד מהשיר של מרים ילן שטקליס שהוצג בשיעור הכתיבה הראשון) דוד זה בא בלילה אל כל הבובות ומנחש את חלומן, ולפתע כשתושמע מוסיקה נעימה כל בובה תתעורר ותביע בתנועה את החלום שלה. היכן הייתה רוצה להיות עכשיו? האם היא מתגעגעת לארץ הבובות? או שאולי דווקא הייתה רוצה להיות בובה של ילד? או ילדה? וכן הלאה? אפשר להעצים את הסיפור על ידי כך שבכל כמה רגעים חוזר הקוסם והבובות קופאות ושוב הוא יוצא ושוב מגיע בלאט הדוד הטוב והבובות נעות בחלומן (וריאציה סיפורית על משחק אחת שתיים שלוש דג מלוח).

עבודה קבוצתית – 15 דק'

המורה תחלק את הילדים לשלישיות כל שלישיה תצטרך לחבר הצגה קטנה, שמחברת בין שלושת הדמויות.

הצגת ההצגות – 10 דק'

המורה תחבר בין קבוצות ותבקש מכל קבוצה להציג את הצגתה בפני האורחים ואף לצפות בהצגתם.

טקס סיום – המורה תיפרד מכל הבובות ותבקש מהן לשוב ולהיות הילדים שנכנסו לכיתה..

קשיים צפויים

- בעיית זמן והספק – השיעור עמוס מאוד ויכול להיווצר מצב שעל המורה יהיה לחלק את החומר ליותר שיעורים.
- השיעור בנוי על המנחה שצריכה להיות בכמה תפקידים: מנחה, מספרת, שחקנית המשחקת שתי דמויות – המורה צריכה לדעת את הרצף הסיפורי ולהיות מוכנה להיכנס ולצאת מדמויות.
- פחד – גילום בובה בתוך סיפור הוא בעל פוטנציאל דרמטי חזק, רוב הילדים מאוד נמשכים לכך אך יש גם כאלה שעלולים לפחד או לחוש שלא בנוח על המורה להיות בעין פקוחה כל הזמן ולדאוג לראות את הילדים.
- קושי בשיתוף פעולה בזוג בזמן היצירה בזוגות.
- קושי בחלוקה לזוגות (חברתי) – החלוקה תעשה על ידי המורה וזאת תשים לב ליצירת זוגות המאפשרים עבודה – ובעיקר לתלמידים שיש להם קושי חברתי תדאג לבני זוג מקבלים.

חשוב לומר שהקשיים (מלבד זה של הזמן ומשחקה של המנחה) הצפויים הם בעצם גם האתגרים החשובים בשיעור ולכן יש להיות קשובים ותומכים בזמן העבודה אך לא לוותר על חלקיה החשובים שהתמודדות עימם היא לימוד החשוב בשיעור.

תוספת לעבודה –

התאמת מערך השיעור שיצרתי לילדים עם בעיות תקשורת.

הקדמה

מכיוון שהתבקשתי להוסיף פרק לעבודתי החלטתי לכתוב אותו בהקשר לשיעור שיצרתי כחלק מתוכנית העבודה בנושא הבובה.

בחלק זה אתייחס להתאמות שיש לערוך במערך השיעור בכדי להתאימו לילדים עם בעיות תקשורת - כלומר , ניתן לזהות את קשייהם בעיקר **כלי קוי עקבי** DSM ילדים, שכיום עקב ההגדרות המדויקות יותר של **בתקשורת ובאינטראקציה החברתית** (אוטיזם - הגדרות, מאפיינים ודרכי התערבות, דר' ענת קסירר- מדריכה ארצית , מצגת, האגף לחינוך מיוחד) ההתאמה תתייחס לילדים שנמצאים בדרגות של תפקוד גבוהה יחסית.

ראציונל

ניתן לזהות בתוך הפרעות התקשורת כמה תחומים בולטים שעל חלקם ניתן לעבוד במסגרת שיעור התיאטרון

1. קושי בהדדיות חברתית ורגשית, כגון : קושי בניהול שיחה הדדית , ׀ יכולת מופחתת ליזום אינטראקציה חברתית ׀ קושי לחלוק עניין או רגש עם האחר . ׀ לקות בהבנה ובהפקה של תקשורת לא מילולית.
2. קשיים באינטראקציה חברתית, כגון : קשיים באינטגרציה בין תקשורת מילולית ובלתי מילולית , ׀ קשיים ביצירת קשר עין ׀ הבעות פנים מחוות ושפת גוף לא תקינים ׀ (אוטיזם - הגדרות, מאפיינים ודרכי התערבות, דר' ענת קסירר- מדריכה ארצית , מצגת, האגף לחינוך מיוחד)

מהלך השיעור בנוי באופן כללי על בנית דמות מן החוץ כלפי פנים, כלומר ראשית הדמות תאופיין על ידי תנועה, קול והבעה ובהמשך נכנס לעולמה ונבדוק מהו הרגש שעומד מאחורי החזות. בדרך זו הילד יכול להיפגש במהלך השיעור עם דרישה ליצור ולקרא שפת גוף והבעות פנים ובהמשך לקשר ביניהן לבין הרגש של הדמות. ההנחה היא שההרחקה דרך הסיפור והדמות בצורה לסביבת עבודה תומכת יאפשרו לילד להתנסות בתחומים שאינם פשוטים לו בצורה מיטבית.

מטרות

- התנסות בפיענוח ויצירה של שפת גוף והבעות פנים.
- התנסות בהבעת רגש דרך הרחקה מבוקרת של דמות וסיפור.
- פיתוח יכולת ההבעה המילולית והפיענוח הראוי שלה.
- העמקת ההכרות עם עולם פנימי של ילדי הקבוצה.

- חווית הצלחה בהצגת הדמות שיצרתי מול חברי הקבוצה.

התאמות

אין ספק שלשם הצלחת השיעור יש לערוך בו מספר לא מועט של שינויים והתאמות.

- קיצור – השיעור שיצרתי הוא שיעור עמוס במיוחד ומותאם לשיעור כפול (וגם ככזה הוא שיעור עמוס וניתן בהחלט לפרוס אותו על יותר שיעורים), כאשר אעבוד עם ילדים עם בעיות תקשורת אקצר את השיעור ואפחית במידה ניכרת את המשימות. השיעור יהיה באורך של שיעור יחיד 45 דק' וכמות המשימות יופחת. עיקר השיעור יתרכז בבניית דמות הבובה. חלקי השיעור שבנויים על עבודת צוות חופשית (בנית הצגה בקבוצות וכו') יורדו ועיקר השיעור יתרכז בחלק של בניית דמות הבובה והצגתה.
- הקטנת הקבוצה - השיעור יערך בקבוצה יותר קטנה 8 תלמידים על מנת לאפשר אינטימיות, תחושת מוגנות ואפשרות להגיע ולצפות בכל תלמיד.
- דגש על הבעות גוף ופנים – גם בחלק של החימום וגם בחלק של בניית הדמות המנחה תשים דגש על הקשר בין הרגש של הבובה והבעת גוף ופנים שלה. יושם דגש על שינויי מצב רוח של הבובה וכיצד הם מתבטאים בשפת הגוף והפנים.
- דגש על הבעת הקול – יושם דגש על אופי הקול, האם הוא כועס? שמח? וכו' והאם הוא תואם את הבעת הגוף פנים?
- עידון ההנחיה ועוצמת המוסיקה – מכיוון שהשיעור בנוי על כך שהמנחה מספרת ולעיתים אף נכנסת לדמות הקוסם, תידרש בדיקה של עוצמת ההנחיה והמשחק שעשוי לאיים על ילדים מסוימים או מאידך לא להגיע אליהם... תידרש רמת רגישות של המנחה בהכרות עם התלמידים ותשומת לב לתחושותיהם במהלך השיעור. גם עוצמתה ואופיה של המוסיקה ידרוש התאמה על מנת לא ליצור גירוי עוצמתי מדי.
- בזמן הצגת הדמויות תשים המנחה דגש על דיאלוג עם כל דמות ותמשוך כל דמות להציג את עצמה באופן נרחב ככל הניתן. המנחה תעזור, תשלים אינפורמציה חסרה וכו' על מנת לתקשר ולתת פרויקציה למה שהביא התלמיד.
- לסיכום יש לומר שעיקר ההצלחה תלויה ביכולת לחוש ולהגיע לכל תלמיד בקבוצה ולאפשר לו לפתח את מה שיביא לכדי יצירה קטנה שיהיה מזוהה עמה.

סיכום

אחד הדברים שזימנה לי ההשתלמות היה מפגש עם מורים מתחומי אומנות מגוונים, כאשת תיאטרון שילוב האומנויות הוא אחד מהתחומים החשובים לי, המפגש עם המורים העמיתים והדיון המשותף הובילו אותי להביט שוב על הדרך הזו והעירו בי מחדש את הרצון ליצור תכניות עבודה שיאפשרו לילד לחוות למידה רב חושית ורב תחומית, למידה שפונה אל הילד כאדם מרגיש, יוצר, חושב ורב פנים ומאפשרת לו ללמוד במרחב פתוח. לעיתים נדמה לי כי המערכת הדרשנית הבית ספרית אינה מאפשרת סוג כזה של למידה, המפגש עם חנה שהיא מורה ותיקה כל כך לאומנות, אך עדיין מלאת אמונה בדרכה המקצועית ומצליחה להאמין ולהגיע אל כל ילד וילד, הציף בי את התחושה שעלי להמשיך ולהיאבק על אמונתי בדרך למידה זו.

אחד הדברים הזכורים לי היטב מילדותי בבית הספר הוא עד כמה חיכיתי לכל שיעור מתחום האומנות שהביא אתו שאר נפש, ספרות, ציור או מחול אני כילדה חיפשתי בכולן את המקום לדמיין וליצור רק שם היה חופש, ולכן אין לי ספק ששפות האומנות הן צורך אמתי לכל ילד.

בשיעור שיצרתי שמתי דגש על יצירת דמות מתוך סיפור, אולי כי רציתי לאפשר לילדים את החוויה של כניסה לעולם סיפורי דמיוני ובו זמנית לאפשר להם מרחב בו יוכלו לפגוש את רגשותיהם. אפיון הדמות והכניסה לעולמה הוא אחד הכלים רבי העוצמה בהם אני נתקלת שוב ושוב בעבודתי. בדרך זו אני רואה לא פעם ילדים שנפתחים ובאים לידי ביטוי רב שמתאפשר דרך הכסות של הדמות.

מקווה שניתן יהיה למצוא עוד ועוד מרחבים המאפשרים לילדים למידה שכזו. ושלמידה רב תחומית באמנות תהפוך לחלק בלתי נפרד מתוכניות הלימוד בבית הספר.

ביבליוגרפיה

ד"ר שמחה(סיטוארט) צ'סנר, מיכל כץ, ד"ר יהודית אל-דור, אסנת דרי, שני לוי-שמעון, טלי טרגר, ד"ר עמלה עינת, חנה שדמי (2009), לגעת מבעד לשרין : שיח בין עולמו הפנימי למעטפת חייו של תלמיד בעל הפרעת קשב וריכוז(ADHD)

דר' ענת קסירר- מדריכה ארצית אוטיזם - הגדרות, מאפיינים ודרכי התערבות, , מצגת, האגף לחינוך מיוחד

מרית בו ישראל, רוני מוסנזון נלקן (2009), חפץ לב – יסודות תיאטרון הבובות האומנותי, תיאטרון הקרון, הוצאת כרמל ירושלים 2009.

[hookham ballerina gallery.com](http://hookhamballerinagallery.com), Rudolf Nureyev, Noëlla Pontois, Charles Jude and Serge Peretti in Fokine's Petrouchka. Staging by Nijinska and Golovine. Music by Stravinsky. Paris Opera Ballet 1976. youtube 2010 באוק' 13

<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/7655B75C-0F73-4F3E-BBF5-71DBF7E35012/125917/choveret1.pdf>

נספחים

הדוד של בובתי

לי סיפרה בובה זהבה
כי בארץ הבובות
יש לה דוד כמוה אין
בין דודים ובין דודות.

בא אליי גמד הלילה,
במגבעת חכלילית,
בידו פנס של בדולח,
בו יושבת גחלילית.

בא בלאט, בחצי הלילה-
ולוהו הצרצר.
רב שלום לך, כך אמר לי,
וישב בקצה הכר.

אך אני מיד ידעתי :

זה הדוד של בבתי!

ובכלל איני נבהלת,

כי הדב ישן איתי.

וקראתי לזהבה,

כי תקום, תתן שלום,

אך הדוד אמר : אין צרך

להעיר אותה פתאום.

וישב עמי בלילה,

וספר לי ספורים

על הארץ של זהבה

שמעבר להרים...

מרים ילן שטקליס (2005), פרח נתתי לנורית, אור יהודה : כנרת, זמורה-ביתן, דביר.

הדוד של בבתי

וקראתי לזהבה,
כי תקום, תתן שלום,
אך הדוד אמר: אין צורך
להעיר אותה פתאום.

וישב עמי בלילה,
וספר לי ספורים
על הארץ של זהבה
שמעבר להרים...

לי ספרה בבה זהבה
כי בארץ-הבבות
יש לה דוד, כמוהו אין
בין דודים ובין דודות.

בא אלי גמד הלילה,
במגבעת חכלילית,
בירו פנס של ברלח,
בו יושבת גחלילית.

בא בלאט, בחצי הלילה —
ולוהו הצרצר.
רב שלום לה, כך אמר לי,
וישב בקצה הכר.

אך אני מיד ידעתי:
זה הדוד של בבתי!
ובכלל איני נבהלת,
כי הדב ישן אתי.